

ECONOMIA ȘI PROTECȚIA SOCIALĂ ÎN RELAȚIE CU SĂRĂCIA. DATE ȘI OPINII

Daniela Vîrjan^[1]

Rezumat

Sărăcia preocupă astăzi pe toată lumea: de la omul de rând, care suportă în mod direct efectele acestui fenomen, până la guvernanți, politicieni, instituții publice, private, organizații nonguvernamentale și cu toate acestea fenomenul se accentuează și capătă noi valențe. Sărăcia ar trebui să fie o stare temporară, generată de o multitudine de factori nefavorabili la un moment dat, dar această stare are tendința de permanentizare, iar pentru unii este un mod de viață. În analiza prezentă am folosit metoda economiei pozitive care se concretizează în descrierea, prezentarea și observarea fenomenului de sărăcie, iar în ceea ce privește metodologia de studiu am făcut apel la unitatea de inducție-deducție și la unitatea de analiză cantitativă având la bază date statistice înregistrate la nivel național. Am analizat modul în care economia socială și protecția socială se implică pentru a îmbunătăți nivelul de trai al celor care sunt sub pragul de sărăcie, atât la nivel individual cât și la nivel colectiv.

Cuvinte cheie: *rata sărăciei, marginalizare, bunăstare, entități sociale, protecție socială*

Economia socială pune în prim plan grija față de individ și problemele sociale ale acestuia, în acord cu principiul solidarității și ajutorului reciproc. Pornim de la premisa că promovarea și funcționarea entităților economiei sociale la un nivel susținut ar putea produce bunăstare economică și socială și unor categorii defavorizate ale populației, unor categorii aflate sub pragul de sărăcie și al căror număr a crescut destul de mult mai ales în perioada de criză. *De ce economia socială?* Pentru că economia socială urmărește dezvoltarea economică și socială

^[1] Lector univ.dr., Academia de Studii Economice, București, Str. Piața Romană nr. 6, Tel.: 0721525984, E-mail: daniela_virjan@yahoo.com.

a unei comunități și al cărui scop principal este asigurarea bunăstării colective și în special a celor care sunt descurajați pe piața muncii din cauza unor situații nefavorabile.

Economia socială este o piață reală și sustenabilă ce produce bunuri economice și oferă servicii nonmarfă pentru toți cei interesați de valorile acesteia, în vederea îmbunătățirii nivelului de trai și dezvoltării activităților economice care sunt creatoare de noi locuri de muncă și aducătoare de venit. Dezvoltarea economiei sociale presupune crearea de mai multe locuri de muncă pentru toți cei care sunt vulnerabili pe piața muncii și în același timp ieșirea din sărăcia absolută.

Economia socială nu face concurență sistemului de protecție socială, ci dimpotrivă rolul acesteia este să completeze neajunsurile acestui sistem și să ajute anumite categorii să facă față mult mai ușor problemelor de excludere și marginalizare socială. Atât economia socială cât și politicile sociale sunt îndreptate spre rezolvarea diferitelor probleme sociale cum ar fi: sărăcie, șomaj, marginalizare și excluziune socială, delincvență, risc social, violență socială, lipsa de locuințe, alienare, probleme de sănătate, dificultăți în asigurarea educației, dificultăți ale familiei cu copii etc. Este important ca economia socială și protecția socială să se completeze și să se sprijine reciproc pentru atingerea unui scop comun și anume bunăstarea întregii colectivități.

Bunăstarea implică un standard de viață decent, normal atât la nivel individual cât și la nivelul întregii societăți. Bunăstarea este o componentă esențială a situației umane, reflectând un sistem de nevoi corelat cu contextul economico-social în care se integrează fiecare om din perspectiva proprietății, nivelului de consum, stării material-financiare, ierarhiei sociale și culturale. Dacă toate acestea nu sunt corelate eficient, atunci apar privațiuni pe toate planurile (personale, familiale, profesionale, educaționale, sociale etc.) care pot genera nemulțumiri, neîmpliniri, frustrări și deci instalarea sării de sărăcie.

Sărăcia este definită ca fiind *starea de lipsă a resurselor materiale, uneori și culturale* (Marshall, 2004, p. 611). Sărăcia înseamnă mult mai mult decât lipsa veniturilor, înseamnă consum deficitar, un grad redus

de ocupare a forței de muncă, alimente insuficiente sau de proastă calitate, o stare precară a sănătății, accesul limitat la educație și cultură, lipsa unei locuințe, imposibilitatea participării la viața economică, socială, politică precum și participarea limitată la luarea deciziilor și posibilități limitate de a influența propriul nivel de trai etc.

„Cei săraci sunt indivizii și familiile ale căror venituri sau alte resurse, în special cele sub formă de pregătire școlară și profesională, condiții de existență și patrimoniu material, sunt sub un nivel mediu al societății în care trăiesc” (Zamfir, Vlăsceanu, 1993, p. 525). Potrivit Deciziei Consiliului European din 19 decembrie 1984, „săracii sunt acele persoane, familii sau grupuri ale căror resurse (materiale, culturale și sociale) sunt atât de reduse încât îi exclud de la un nivel de viață minim acceptabil în statele în care trăiesc”. John Galbraith (1997, p. 119) consideră că nici o țară nu poate fi pe deplin mulțumită de bogăția ei atât timp cât există altele dezgustător de sărace și observă că sărăcia unei națiuni constituie o sursă de conflicte.

În țara noastră sărăcia este percepută nu numai ca o stare a unui segment marginal, ci mai degrabă ca o stare a majorității colectivității și este asociată cu grupuri sociale mari: pensionari, șomeri, familii cu copii, tineri fără un sprijin suficient din partea părinților și chiar familii active cu un singur salariu sau două salarii mici etc.

Interesul arătat în studierea posibilităților de măsurare a sărăciei provine din convingerea experților că sărăcia nu este numai o consecință, ci un factor favorabil al creșterii economice. O supraestimare a sărăciei ar duce la o alocare a resurselor către un segment de populație care nu este îndreptățit să beneficieze de acestea, în timp ce o subestimare ar însemna o alocare insuficientă de resurse și excluderea unei anumite părți a populației de la protecția socială. În acest sens Michel Didier (1994, p. 225) observă că „este infinit mai ușor să redistribui mult decât să redistribui bine”.

În procesul de redistribuire apar pierderi, fenomen cunoscut drept *experiența găleții care curge* (Okun, 1975). Didier (1994, p. 240) identifică cinci surse ale pierderilor: cheltuielile administrative; incitarea la

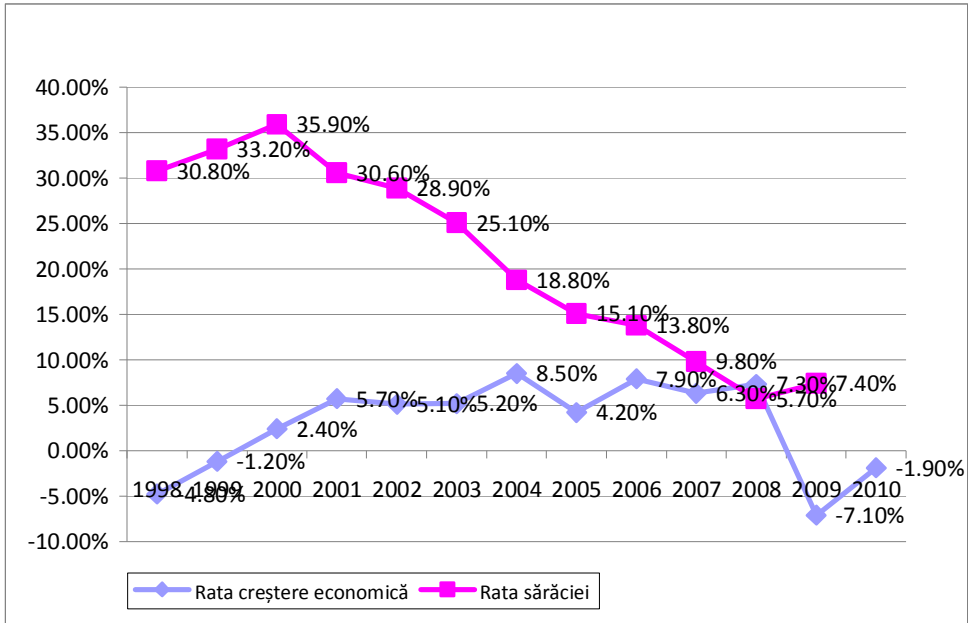
reducerea efortului pentru cei bogați; fraudă; efectele perverse, în care întreprinderile supraestimează costul forței de muncă din punct de vedere social și creează mai puține locuri de muncă; efectele prag, prin redistribuire către nivelul cel mai de jos al piramidei sociale, nivelul imediat următor va deveni cel mai sărac, astfel e nevoie de o nouă redistribuire, iar în final se redistribuie sume din ce în ce mai mari, fără a se asigura eliminarea sărăciei.

După 1989, în România s-a utilizat o varietate de metodologii de măsurare a sărăciei. În anul 2001 a fost constituită Comisia Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale (CASPIIS) a Guvernului României. Experții CASPIIS au colaborat la elaborarea unei metodologii de măsurare a sărăciei pe baza expertizei celor mai relevante instituții în domeniu: Banca Mondială (BM), Institutul Național de Statistică (INS), Universitatea București (UB), Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV), Academia Română (AR) și care au luat decizia, ca în fiecare an, să se calculeze rata sărăciei utilizând aceeași metodologie, dar din anul 2007 calculul indicatorilor privind sărăcia s-a realizat de către Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (MMFPS).

După o perioadă de involuție continuă a nivelului de trai (1990-2000), rata sărăciei a înregistrat un trend crescător, atât pentru rata sărăciei relative, cât și pentru rata sărăciei severe^[1] per total populație. Începând din anul 2000, odată cu reluarea creșterii economice, ratele sărăciei pe total populație s-au plasat pe o traiectorie continuă și semnificativ descrescătoare. Evoluția ratei sărăciei a crescut de la 4 procente în 1989 la 20% în 1993, iar în anul 2000 s-a atins recordul de 35,9% din populația țării, apoi pe fondul creșterii economice, rata sărăciei a scăzut ajungând la sfârșitul anului 2008 la 5,7%, ca apoi în 2009, pe fondul propagării crizei globale să crească la 7,4%.

[1] vezi CASPIIS pentru definiții.

Figura 1. Rata de creștere economică și rata sărăciei în România în perioada 1998-2010(%)



Sursa: INS, CASPIS, 2007, MMFPS 2008-2010

Între creșterea economică și dinamica sărăciei există o relație invers proporțională, dar mai multă creștere economică nu ne aduce mai puțină sărăcie. Curba scăderii sărăciei este tot mai înceată pentru că legatura între creșterea PIB-ului și restrângerea sărăciei nu se face automat, deoarece în ecuație sunt mai multe necunoscute (factorul psihologic, cultural, religios etc.). Un fenomen negativ este faptul că societatea românească s-a obișnuit cu sărăcia și nu mai reacționează la situații nefavorabile: bugete de austeritate, salarii derizorii, mărfuri de proastă calitate pe care le cumpăram cu mai mulți bani, servicii sociale, medicale, educaționale, culturale de proastă calitate, condiții de locuit improprie etc.

De ce oamenii mor de foame când pe planeta noastră există o abundență care ar putea hrăni cu ușurință pe toată lumea? Adevărata problemă a sărăciei nu constă în lipsa hranei, ci în lipsa responsabilității,

conștiinței și iubirii. Fiecare individ depinde de propria lui conștiință și în acest sens toți trebuie să contribuim. Cum putem face acest lucru? Educația este un factor important în formarea conștiinței, este mult mai important să înveți un om să pescuiască decât să îi dai un pește, căci astfel se va putea hrăni singur pentru tot restul vieții.

Sărăcia este un fenomen multidimensional pentru că poate fi abordată din mai multe puncte de vedere, pornind de la cauzele posibile ale acesteia. Cauzele pot fi obiective: *nivelul de dezvoltarea economică, socială, politică și culturală al unei țări, politicile economice și sociale, sistemul legislativ, cadrul instituțional* etc. care nu depind în mod direct de individ și subiective care depinde de individ și de familia acestuia, și aici putem evidenția anumite probleme care pot încadra individul sau familia în categoria săracilor: șomaj, educație precară, nivel scăzut de calificare profesională, mediul de rezidență (urban sau rural), venituri mici și foarte mici, numărul mare de copii, capacități intelectuale deficitare, dizabilități și boală, deficiențe de socializare, stigmatizare, discriminare, bătrânețe, costuri ridicate de timp liber, nevoi exagerate de consum, costuri prea mari pentru satisfacerea nevoilor fundamentale etc.

Dacă din toate cauzele enumerate se manifestă numai una singură, adică un individ își pierde locul de muncă și devine șomer, acest lucru nu înseamnă că îl putem încadra automat în categoria săracilor, dar dacă se manifestă și alte cauze (este singurul aducător de venit, are mai mult de 2 copii în sistemul de învățământ, are un nivel de educație și calificare primar, nu are alte surse de venit, trăiește într-o regiune defavorizată, sănătate precară etc.) atunci cu siguranță acel individ împreună cu familia se va încadra în rândul săracilor.

Cum poate fi ajutat un astfel de individ? Poate fi ajutat de către stat prin protecție socială, de organizații nonguvernamentale prin economia socială și de familia și rudele acestuia în concordanță cu posibilitățile și situația economico-financiară. Statul se implică prin sistemul de protecție socială astfel: acordă indemnizația de șomaj care reprezintă 75% din salariul de bază minim brut pe țară la data stabilirii acestuia, la care se adaugă un procent cuprins între 3-10% din media salariului brut pe

ultimele 12 luni în funcție de stagiul de cotizare;^[1] dacă are 3 copii cu vârste cuprinse între 2-9 ani primește din partea statului pentru fiecare copil 42 lei/lună și dacă situația lui este foarte alarmantă atunci va mai primi din partea statului și alte ajutoare sub formă de asistență socială sau transferuri în natură. Dacă facem un scenariu al unei familii formată din 2 adulți și 3 copii, și dacă însumăm toate sursele de venit familia va beneficia de o sumă în jur de 900 lei ($75\% \times 500 = 375$ lei + 10% din media salariului brut pe ultimele 12 luni = 300 lei + $42 \times 3 = 126$ + o sumă care o primește sub formă de asistență socială = 1 mil. lei vechi), iar dacă împărțim venitul total pe membru de familie se va obține un venit pe persoană de 180 lei ceea ce încadrază familia sub pragul de sărăciei absolută la nivelul anului 2008, când pragul de sărăcie relativă a fost stabilit la 459,33 lei și pragul de sărăcie absolută la 254,5 lei (MMFPS, 2009).

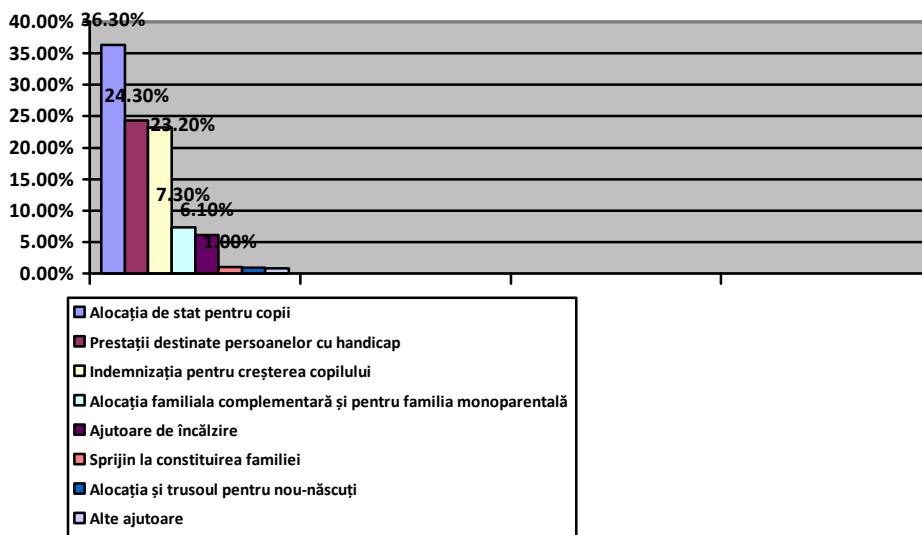
Din exemplul pe care l-am dat am vrut să arătăm că statul prin sistemul de protecție socială, prin programele și proiectele standard se implică în asigurarea individului și familiei un venit care să îi asigure un anumit nivel de trai, dar din nefericire acest nivel nu este nici măcar decent, este la nivelul pragului de subzistență. Astfel, conform unui analize făcute de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC, 2010), România cheltuie destul de puțin cu protecția socială, alături de Estonia și Letonia, un procent de 12,8% din PIB la nivelul anului 2008, față de media UE de 25,2%. Pentru servicii în domeniul protecției sociale sunt alocate 0,26 % din fonduri, restul fiind pentru prestații (50 % pentru copii în familie sau plasament; 9,97% pentru persoane cu handicap; 21,57 % pentru ajutoare de încălzire; 7,76 % pentru familie).

La nivelul anului 2009 un număr de 6.094,1 mii gospodării au beneficiat de cel puțin una din formele de protecție socială, reprezentând 82,4% din totalul gospodăriilor la nivel național, iar la nivel de persoană procentul a fost mai mare de 85,8% din populația României (conform Anchetei Bugetelor de Familie - ABF, de 21.484,3 mii persoane). Rata sărăciei absolute în absența pensiilor ar fi fost de 28,6%,

[1] vezi Legea 76/2002.

iar în absența prestațiilor de asistență socială de 9,2%. În lipsa transferurilor sociale (în bani sau în natură) numărul de săraci ar fi fost de 7,92 milioane, iar rata sărăciei ar fi fost de 36,8%, deci putem susține că transferurile sociale au jucat un rol foarte important în reducerea sărăciei. MMFPS a acordat prestații de asistență socială de 7,9 miliarde lei, adică aproximativ 1,6% din PIB estimat la nivelul anului 2009 (vezi figura 2).

Figura 2. Distribuția sumelor acordate din bugetul MMFPS beneficiarilor de prestații sociale, în anul 2009



Sursa: MMFPS, Direcția Programe Incluziune Socială, *Analiza influenței acordării principalelor transferuri sociale asupra sărăciei în 2009*, articol disponibil on-line www.mmuncii.ro, p. 26

România cheltuie de trei ori mai mult cu măsurile pasive decât cu cele active, lipsește corespondența între resursele materiale și umane disponibile și necesarul de servicii adaptate nevoilor beneficiarilor, fragmentarea sistemului de servicii sociale la nivel central care nu încurajează serviciile integrate dar și lipsa de experiență, administrarea ineficientă a fondurilor existente, lipsa de continuitate în furnizarea

resurselor pe termen lung etc. sunt doar câteva din acțiunile ineficiente ale protecției sociale.

La nivelul anului 2009, România avea cea mai mare rată a riscului de sărăcie din UE cu 22,4% (față de media UE de 16,3%), 32,2% dintre români sufereau de sărăcie severă (față de media UE de 8,1%), iar 44,2% din bugetul gospodăriilor era cheltuită pe alimente (față de media UE de 16,8%) (Crețu, 2012), toate acestea au determinat o creștere a ratei sărăciei, în 2009, de la 5,7 procente la 7,4 procente, numărul populației sărace ajungând la 1,59 de milioane de persoane, iar dintre aceștia, 351.000 sunt copiii până în 14 ani (UNICEF, 2009).

Între 2009-2010 (Eurostat, 2012), România era campion absolut în UE la sărăcie și excluziune socială în rândul copiilor (48,7% cu vârste între 0-17 ani) și în rândul celor care lucrează (40% dintre cei care lucrează ca salariați sunt afectați de sărăcie), ponderi în creștere față de anul 2008 (33% dintre copii și 17% dintre salariați). Alături de rata sărăciei sunt foarte mulți alți indicatori care contribuie la gradul de bunăstare sau sărăcie: sistemul de sănătate, indicele educației, speranța de viață, Indicele Dezvoltării Umane (IDU), venitul mediu pe cap de locuitor etc. În acest sens, putem evidenția că procentul alocat sistemului de sănătate a fost de aproximativ 3,8% - care ne plasează sub media UE de 7-8% și chiar sub media țărilor din Africa de 5,9%; speranța de viață este de 72,7 ani, cu o diferență de 5 ani față de media UE de 77,5 ani; rata mortalității infantile este de 10 copii la 1000 de nașteri, rata fiind dublă față de media europeană, iar IDU este de 0,8 încadrându-ne, începând cu anul 2004, în rândul țărilor cu o dezvoltare umană înaltă (OECD, 2010).

Autoritățile centrale și locale sunt un factor cheie în vederea eradicării sărăciei individuale și comunitare datorită mijloacelor economice de care dispun, dar un rol important în amplificarea eforturilor pentru îmbunătățirii nivelului de trai îl are economia socială. Economia socială prin entitățile sale (fundații, asociații, societăți cooperative) se implică în furnizare de bunuri și servicii unor categorii vulnerabile în vederea asigurării unui nivel de trai decent și pentru ca acele grupuri să poată

face față tuturor problemelor vieții economice și sociale într-o perioadă dificilă din viața lor.

În acest context, organizațiile non-guvernamentale din România și o serie de organizații care acționează la nivel mondial au inițiat programe și proiecte în încercare a de a contribui la soluționarea unora dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă omenirea și în special familiile din mediile defavorizate .

Fundația de Sprijin Comunitar Bacău a lansat în februarie 2012 proiectul *Șansa la educație pentru copiii din mediul rural*, proiect aplicat în estul județului Bacău și cu posibilitatea de extindere în zonele rurale sărace din județele Vaslui și Iași prin crearea și dezvoltarea unor aptitudini pentru o viață independentă, normală și competitivă, educația fiind factor esențial pentru ieșirea din sărăcie. Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare din România (FOND) a demarat în octombrie 2009 proiectul *Fii cetățean global! Ia atitudine împotriva sărăciei* cu scopul de a responsabiliza tinerii cu privire la lupta împotriva sărăciei extreme, folosind metode de educație non-formală interactive și dinamice. Global Call to Action Against Poverty (GCAP) desfășoară acțiuni pentru reducerea sărăciei, în fiecare an pe data de 17 octombrie - Ziua Mondială pentru eradicarea sărăciei -, îndemnând tinerii la acțiune prin sloganul: *Ridică-te și treci la acțiune!*

Organizația Salvați Copii României în parteneriat cu GlaxoSmithKline (GSK) România și cu sprijinul Ministerului Sănătății, au demarat proiectul *Fiecare copil contează*, având ca obiectiv reducerea mortalității în rândul copiilor de sub 5 ani, iar recent GSK a încheiat un parteneriat cu trei ONG-uri internaționale pentru acoperirea deficitului de asistență medicală în țările slab dezvoltate, cele mai afectate de sărăcie (GSK, 2011). Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS) este o organizație de interes public, concepută pentru a contribui la reducerea sărăciei și a excluziunii sociale, prin monitorizarea și responsabilizarea comunităților defavorizate.

Ponderea ONG-urilor ca furnizor de servicii este în scădere, astfel că, dacă în anul 2006 ONG-urile reprezentau 73,8% dintre furnizorii acre-

ditati, în 2010 mai reprezentau doar 48,7%, astfel că ONG-urile furnizează 25% dintre serviciile alternative de protecție din România, deservesc 41% dintre beneficiarii de servicii de îngrijire și asistență la domiciliu și peste 58% dintre vârstnici, în fiecare lună, prin surse proprii de finanțare. Cauzele care au dus la scăderea numărului de organizații și a serviciilor oferite: sursele de finanțare externă au scăzut și sursele publice de finanțare sunt modeste; fondurile structurale nu reprezintă o alternativă viabilă, majoritatea nefiind activități eligibile pentru POSDRU, apoi nu există deocamdată o lege a economiei sociale etc. (FDSC, 2010).

Economia socială și autoritățile publice se implică în procesul de eradicare a sărăciei prin transferuri în bani sau în natură, cu scopul ameliorării nivelului de trai al individului și familiei aflate în stare de sărăcie. Dar acest lucru nu poate ajuta decât pe termen scurt, pentru că pe termen lung oamenii își focalizează conștiința asupra lipsurilor, crezând că viața lor nu se poate schimba; nu îi poate nimeni ajuta dacă ei înșiși nu gândesc și nu își doresc să își schimbe condiția și modul de viață. Pentru o parte din populația săracă situația de a fi asistat este o situație benefică, pentru că *este mai ușor să adopti un viciu decât să înveți să muncești* și se obișnuiesc așa de mult cu situația de neajutorat că uneori chiar le convine că au ajuns în situația de a primi pomană. Dacă îi dai de mâncare unui om înfometat, faci un lucru bun, dar a doua zi lui îi va fi foame din nou și atunci trebuie să-i dai din nou, negândind că îi faci în mod indirect un mare rău. *De ce?* Pentru că îi stimulezi inactivitatea și îi reduci simțul responsabilității și al conștiinței umane. *Cum putem schimba mentalitatea acestor oameni care ajung să se complacă cu statutul de sărac?* Prin creșterea nivelului de conștientizare a întregii populații, prin educație și autoeducație, prin iubire și solidaritate. Nu trebuie să așteptăm să vină cineva să ne spună ce trebuie să facem, ci fiecare trebuie să conștientizeze că datorită strădaniilor lui va reuși să depășească condiția de neajutorat și acest sentiment este mult mai puternic și mai motivant decât dacă cineva îi dă și nu trebuie să facă nimic în schimb. În acest sens, cei care sunt asistați social din partea statului și a altor organizații nonguvernamentale, dar care sunt apți de

muncă, ar trebui să depună un anumit număr de ore în folosul comunității, ca o contraprestație pentru ajutoarele primite: astfel îi stimulăm să învețe să muncească pentru ceea ce societatea le oferă.

Efectele economiei sociale și protecției sociale asupra sărăciei sunt evident pozitive, dar nu trebuie să așteptăm ca statul sau alte organizații să ne ajute la infinit deoarece resursele acestora sunt din ce în ce mai limitate. *Și totuși ce este de făcut?* Credem ca singura soluție de a ieși din criză este legată de creștere economică, dezvoltare durabilă, de progres economic și social, dar toate acestea în stânsă legătură cu spiritul de solidaritate, întrajutorare, responsabilitate, dăruire și iubire între oameni. O creștere a nivelului de trai și respectiv o scădere a sărăciei, pot fi susținute de creșterea economică doar într-un anumit context socio-cultural, ale cărui valori sunt în deplin acord cu necesitățile autentic umane: împlinire, iubire, înțelegere, armonie, ajutor reciproc, solidaritate și pace.

Bibliografie

1. Banca Mondială (2003-2006, 2008-2011). *România: Poverty Assessment. Volume II: Background Papers*, Raport nr.26169-RO, Unitatea Sectorului de Dezvoltare Umană, Regiunea Europei și Asiei Centrale.
2. Cohen, D. (1998). *Bogăța lumii, sărăcia națiunilor*, București, Editura Eurosong&Book.
3. Crețu, C. (2010). *Sărăcia în România, de patru ori mai mare decât media europeană*, articol disponibil on-line la adresa www.corinacretu.wordpress.com accesat 20.02.2012.
4. Didier, M. (1994). *Economie: Regulile jocului*, Editura Humanitas, București.
5. FDSC. (2010). *Rata sărăciei a crescut în România în ultimii patru ani, în ciuda creșterii economice*, articol disponibil online www.monitorulsv.ro, accesat: 1.03.2011.
6. Galbraith, J.K. (1997). *Societatea perfectă*, Editura Eurosong & mBook, București.

7. Marshall, G. (2004). *Dicționar de sociologie*, Editura Enciclopedic, Oxford.
8. MMFPS, Direcția Programe Incluziune Socială, *Analiza influenței acordării principalelor transferuri sociale asupra sărăciei în 2009*, articol disponibil on-line www.mmuncii.ro, accesat 13.02.2012.
9. Okun, A. (1975). *Inflațion: Its mechnics and welfare costs*, BPEA.
10. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD). (2010). *Raportul Health at a Glance, newsON5*, publicat în decembrie 2010.
11. Reddy, Sanjay G. & Thomas W. Pogge. (2005). *How not to count the poor* Disponibil online la: <http://www.columbia.edu>.
12. Salvați copiii. Romania: *Fiecare copil contează*, disponibil online www.gsk.ro, accesat 30.02.2012.
13. Tesliuc, E.D., L. Pop & M.C. Tesliuc. (2001). *Sărăcia și sistemul de protecție socială*, Editura Polirom, București.
14. *The Economist*. (8 Decembrie, 2007). *The End of Cheap Food*, <http://www.economist.com>.
15. Zamfir, C. & L. Vlăsceanu. (1993). *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București.

Surse online

- *Situația sărăciei în România*, articol disponibil online la adresa www.mmuncii.ro, accesat 1.03.2012.
- *România a fost una dintre cele mai sărace țări europene*, articol disponibil online la adresa www.m.ziare.ro , accesat 12.02.2012.
- Eurostat newsrelease, 21/2012-8 february, *At risk of poverty or social exclusion in the EU27*. In 2010, 23% of population were at risk of poverty or social exclusion.